

MÉSZÁROS BALÁZS

Magyar Nemzeti Múzeum

meszaros.balazs@mnmu.hu

A Magyar Nemzeti Múzeum 2022. évi régészeti kiadványai

ABSZTRAKT | 2021-től teljesen megújult a Magyar Nemzeti Múzeum kiadói tevékenysége, ez a könyvszemle a régészeti kiadványokat érintő változásokat veszi sorra. Az új kiadványok egy része valójában régi, hiszen megújult formában a régészeti publikációk intézményi hagyományait folytatja, ilyen az újraindított *Archaeologia Hungarica*-sorozat vagy a *Régész Napló*. A megújulás részeként a tudományos kiadványok, katalógusok mellett a szélesebb közönséghez szóló új kötetek, sorozatok is születtek, mint az egy-egy régészeti korszakot bemutató *HistorIQ* vagy a közösségi régészeti programokról beszámoló *KÖR*.

KULCSSZAVAK | könyvkiadás, szakkönyv, ismeretterjesztés, könyvsorozat

BALÁZS MÉSZÁROS

Hungarian National Museum

meszaros.balazs@mnmu.hu

Archaeological Publications of the Hungarian National Museum in 2022

ABSTRACT | In 2021, the Hungarian National Museum overhauled its publishing activity. The paper gives an overview of the related changes concerning publications on archaeology. Some of the “new series”, like *Archaeologia Hungarica* and *Régész Napló* [Archaeological Diaries], are actually very old, continuing the institution’s traditions in a renewed form. The renewal included, in addition to publishing catalogues and scientific works for the professional community, presenting the general public with volumes and series written specifically for them, such as the *HistorIQ* series, each volume of which revolves around a single archaeological era, or *KÖR*, a forum for community archaeology programmes and projects.

KEYWORDS | book publishing, books for professionals, popular education, book series

A Magyar Nemzeti Múzeum 2022. évi régészeti kiadványai

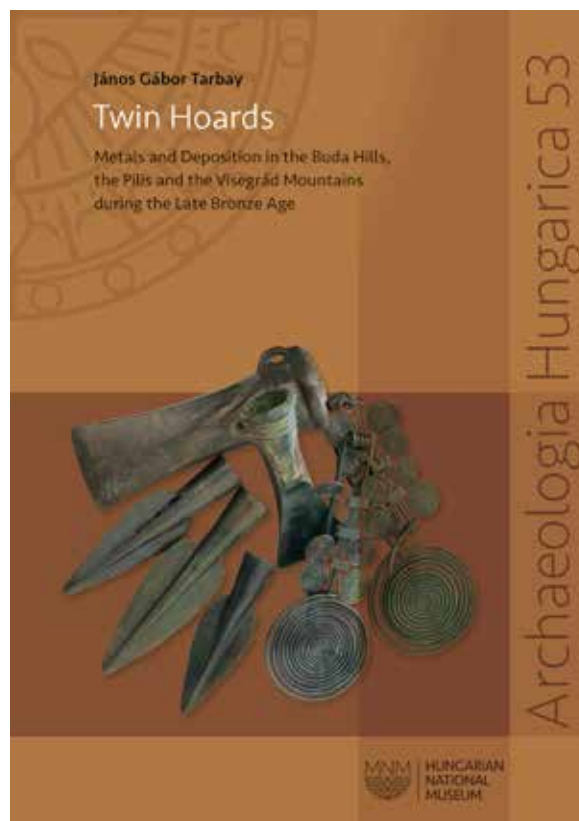
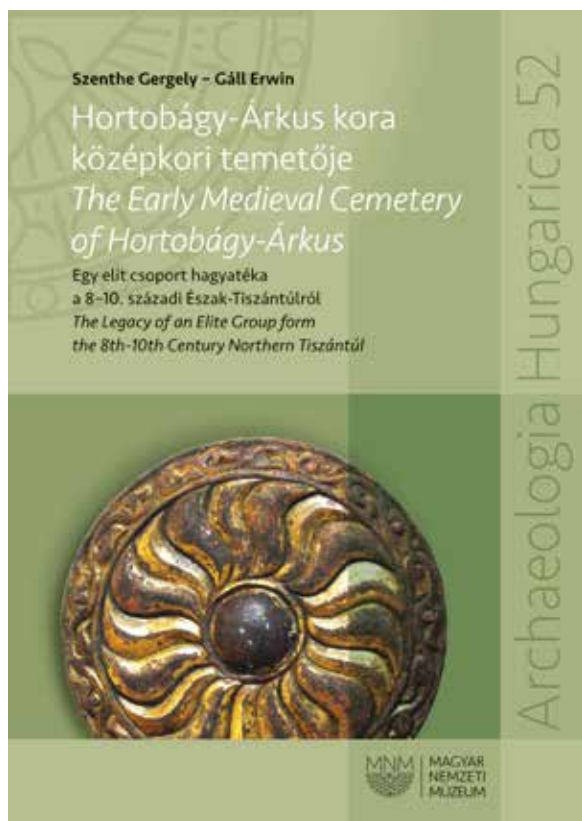
2021-ben teljes egészében újradefiniáltuk a Magyar Nemzeti Múzeum kiadói tevékenységét, megújítottuk céljaiban és eszközeiben. Azt valljuk, hogy egy múzeum feladatai közé nemcsak a tudományos kutatás, a kiállítások rendezése, a múzeumpedagógiai programok szervezése vagy a restaurálás tartozik, hanem olyan köteteknek a létrehozása is, amelyek maradandó lenyomatai mindezeknek a tevékenységeknek. Kiadványaink tehát elsősorban a saját, rendkívül gazdag gyűjteményünkben található tárgyakhoz, a kiállításokhoz és az intézmény munkatársai által vezetett történeti kutatásokhoz vagy régészeti feltárásokhoz kapcsolódnak, általában véve pedig a Kárpát-medence régészeti emlékeit és a magyar történelem különböző korszakait mutatják be.

Az elmúlt két évben lezajlott változások egyik legfontosabb eleme, hogy újraindítottuk a Múzeum régi, még a két világháború között alapított könyvsorozatait, amelyek közül az *Archaeologia Hungarica* sorozat a régészeti monográfiáknak ad helyet. Terveink között szerepel egy a Nemzeti Régészeti Intézet közösségi régészeti programjának eredményeit bemutató új sorozat, a KÖR elindítása is. A megújulás jegyében ugyanakkor jelen vagyunk a szélesebb olvasóközönségnek szánt kiadványokkal is: *HistorIQ* című sorozatunk, amelynek a paleolitikumról szóló első kötete 2024-ben várható, a régészeti ismeretterjesztés legjobb hazai hagyományaira támaszkodva egy-egy régészeti korszak átfogó bemutatására vállalkozik.

Az ismeretterjesztő kiadványok közé sorolható Mráv Zsolt *Campona Victrix – Győzedelmes Campona. Nagytény a római korban* című kötete. Az egykori *limes* menti segédcsapattábor és település területén a Magyar Nemzeti Múzeum 2022-ben létrehozott egy régészeti kiállítóhelyet és látogatóközpontot, ennek megnyitáshoz kapcsolódóan jelent meg a kötet, amely élvezetesen mutatja be a római katonai táborok és katonák egykori életét.

A Magyar Nemzeti Múzeum *Kincset érő közösség* című kiállításához kötődően adtuk ki Vida István szerkesztésében a *Kincset érő közösség. A Magyar Nemzeti Múzeum Közösségi Régészeti Programjának eredményei* című kötetet, amely 26 történetet mutat be olyan felfedezésekről, feltárásokról, amelyekben meghatározó volt a közösségi részvétel. A szélesebb közönséghez szóló figyelemfelkeltő kiadvány mellett 2022-ben jelent meg Rózsa Zoltán és Szigeti Judit szerkesztésében a *Kisbárkány-Kukely-tanya kora Árpád-kori temetője* című kötetünk. 2021 októberében Közösségi Régészeti Programunk keretében került sor a Nógrád vármegyei Kisbárkány-Kukely-tanyán egy mezőgazdasági termelés által veszélyeztetett lelőhely feltárására. Az önkéntesek segítségével megvalósult projekt 24 temetkezést hozott napvilágra, amelyek mindegyike a 11. századra volt keltezhető. A kötet a feldolgozás első tudományos eredményeit adja, a sírmellékletek értékelését többek között antropológiai vizsgálat és a földrajzi környezet etimológiai elemzése egészíti ki. A kiadvány bevezető tanulmányában Virágos Gábor, főigazgató-helyettes, a Nemzeti Régészeti Intézet (NRI) vezetője a közösségi régészet magyarországi helyzetét és lehetőségeit áttekintve a Magyar Nemzeti Múzeum megújult Közösségi Régészeti Programjának irányelveit is rögzíti.

Ugyancsak kiállítási projekt elemeként jelent meg Virágos Gábor szerkesztésében a *Tarsolylemezek. A honfoglaló elit kincsei* című katalógus. A hiánypótló kiadvány első alkalommal közli összegyűjtve a honfoglalók hagyatékából ismert 40 darab tarsolylemezt és -veretet. A katalógus bevezető részében Révész László a tarsolydíszek történeti kontextusát mutatja be, Türk Attila és társai a tarsolylemezek kelet-európai párhuzamait ismertetik, Bollók Ádám a honfoglalás kori díszítőművészet kontextusában elemzi a témát, végül Berta Norbert és Major Péter a Páty-Malom-dűlőn előkerült két legújabb tarsolyleletet írja le. A kötet nemcsak magyarul, hanem *Sabretache Plates. Treasures of the Hungarian Conquerors of the Carpathian Basin* címen angolul is elérhető.

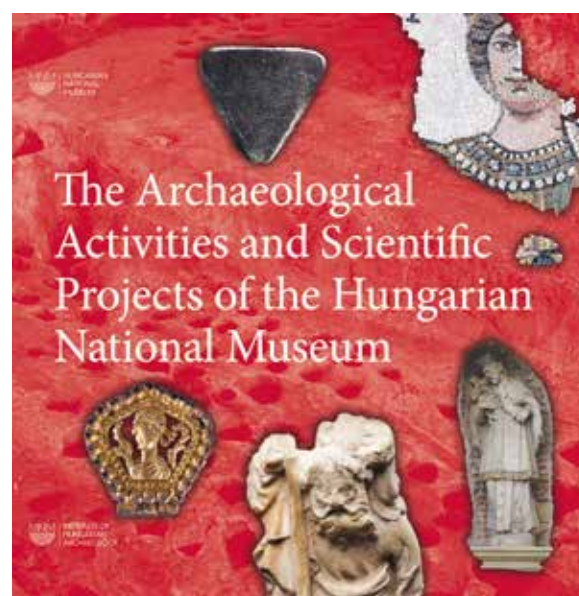
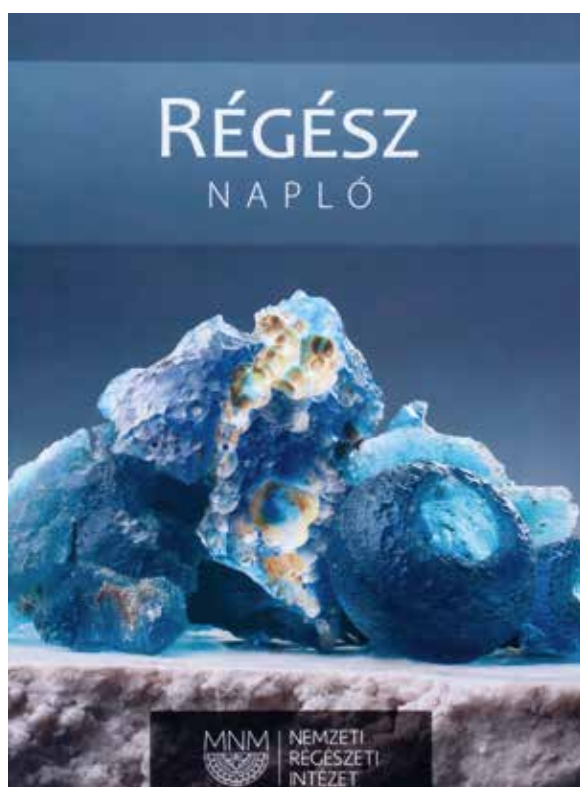

A 2022-es év legnagyobb vállalkozása volt a Magyar Tudományos Akadémiával együttműködésben készített, Ritoók Ágnes és Simonyi Erika által szerkesztett *Az Árpádok országa. Tanulmányok és katalógus* című kötet. A korszak 29 elismert kutatója által jegyzett tanulmányok a Karoling-kor hagyatékától a honfoglalás korán át az Árpád-ház kihalásáig a korszak szinte útikönyvszerű bemutatását nyújtják az udvari reprezentációtól a falvak életéig. A tanulmányokat a külföldi és a magyarországi emlékek – köztük jelentős számú, az elmúlt évtizedekben előkerült régészeti lelet – részletes bemutatása egészíti ki, lehetőséget kínálva a magyar és egyben európai múlt egy fejezetének újbóli felfedezésére és értékeinek felismerésére.

Az egyetlen ma is működő magyar alapítású férfi szerzetesrendről szóló *Pálosok* című kiállítás 2021-ben volt látható a Magyar Nemzeti Múzeumban, és azóta már több határon túli helyszínen is bemutatkozott. A tárlat *Pálosok. Kiállítási katalógus* című kísérőkiadványa, melyet Pető Zsuzsa szerkesztett, átfogó képet ad a szerzetesrend múltjáról, jelenéről és távlatairól. A különleges atmoszférájú, gazdagon illusztrált kötet

a Kárpát-medencei kolostorok régészeti leleteinek, a pálos vonatkozású középkori irodalmi emlékeket őrző hazai és külföldi kódexeknek, a liturgikus tárgyakkal, nyomtatványokkal és műalkotásokkal eddig megjelent legteljesebb katalógusa. Angol változata *Pauline Fathers. Exhibition Catalogue* címen jelent meg.

A Magyar Nemzeti Múzeum megújult régészeti kiadványsorozatában, az *Archaeologia Hungarica*-ban 2022-ben két kötet jelent meg. Szenthe Gergely – Gáll Erwin *Hortobágy-Árkus kora középkori temetője. Egy elit csoport hagyatéka a 8–10. századi Észak-Tiszántúlról* = *The Early Medieval Cemetery at Hortobágy-Árkus. The Heritage of an Elite Group from the 8th–10th Northern Transisza Region* című kétnyelvű kötetének témája a kora középkor. A csaknem egy emberöltővel ezelőtt feltárt hortobágy-árkusi temető az avar korral foglalkozó régészek körében legendás lelőhelynek számított, feldolgozása azonban váratott magára. Erre a munkára vállalkozott a két szerző, és kutatásuk bebizonyította, hogy a temető történeti jelentősége valóban hatalmas: használata – a Kárpát-medence kora középkori temetkezési helyei között egyedülálló módon – folyamatos

volt a 7. század végétől a 10. századig, vagyis a késő avar kortól a magyar honfoglalás koráig terjedő időszakban. A hortobágyi temető tehát arról is mesél, hogyan illeszkedett be egy avar előkelő csoport Árpád magyarjai közé. A kötetet antropológiai, archeozoológiai, archeometriai és metallurgiai elemzések egészítik ki.

Az Archaeologia Hungarica-sorozat másik 2022-ben megjelent, angol nyelvű kötete Tarbay János Gábor *Twin Hoards. Metalwork Deposition in the Buda Hills, the Pilis and the Visegrád Mountains during the Late Bronze Age* című munkája. A monográfia részletesen dokumentálja a Budakeszi-Özvölgy-tetőn felfedezett késő bronzkori kincsdepók lelőhelykontextusát, bemutatja a leletegyüttes kopáselemzésének eredményeit, és megvizsgálja a lelőhely szűkebb és tágabb regionális környezetének korábbi leleteit, végül a depók rituális kontextusát járja körül. A kötetet a bronzkori lelőhelyek

listája, a Budai-hegység, a Pilis és a Visegrádi-hegység bronzkori fémleleteinek katalógusa és 100 tábla teszi teljessé.

A 2022-ben a Magyar Nemzeti Múzeum berkein belül létrejött Nemzeti Régészeti Intézet tudományos tevékenységének nemzetközi szinten való megismertetésére kiváló alkalom kínálkozott az Európai Régészek Szövetségének (EAA) Budapesten rendezett 28. kongresszusa alkalmából. A nagyszabású nemzetközi eseményre jelent meg az NRI gondozásában az *Archaeological Activities and Scientific Projects of the Hungarian National Museum* című angol nyelvű kiadvány, amely röviden ismertette az intézmény kutatási projektjeit. Az NRI partnerei számára – a korábbi évek gyakorlatának megfelelően – 2022-ben is elkészült a *Régész Napló*, amely 12 kiválasztott régészeti projekt bemutatása mellett határidőnaplóként is forgatható.

